

in visoke šole, ter se povsod našemu jeziku zagotovi narodna enakopravnost. Tega pa nam gotovo Nemci ne bodo precej dali, če se povekša deželna avtonomija.

Sicer pa vselej kurije ne morejo varovati niti že pridobljenih pravic. Koliko lahko stori deželni odbor administrativnim potom, je nam že znano. Pri razširjenji deželne avtonomije bi lahko še več storil, posebno v šolskem oziru. V vseh teh slučajih bi pa slovenska kurija ničesa storiti ne mogla, ker bi mogla ugovarjati le deželnozbornim sklepom. Ker so koroški, štajerski in kranjski Nemci, pa primorski Italijani še mnogo brezobzirnejši nego drugi liberalci v narodnem oziru, zato bi Slovenci prišli z dežjo pod kap, ako bi se uvel tak federalizem, kakor ga želi „Südsteierische Post.“ Res so ob začetku ustavne dobe celo nekateri slovenski poslanci bili za tak federalizem. Tedaj so bili drugi časi. Na to še nikdo mislil ni, da bodo kdaj v planinskih deželah najhujši nasprotniki Slovanov. Vsi so videli le v čeških in dunajskih Nemcih največje nasprotnike slovanstva, ali sedaj pa že dunajski in češki Nemci v narodnem oziru niso dovolj odločni, to je nestrpnih nemškimi Štajercem. To smo videli, ko se je sklepala češko-nemška sprava in mnogokrat pozneje. Kako sovraštvo vidimo v Celji in Celovci. Kolikokrat moramo baš proti odločbam štajerskih in koroških oblastev iskati že pravice na Dunaji. Ne spominjamo se z lepo sklepa, ki bi ga bil storil štajerski, koroški, isterski ali pa tržaški deželni zbor, ki bi bil v prid Slovincem.

Kdo nam more dati kako jamstvo, da se kurije ne bi zlorabile proti nam. Kdo bi pa odločeval, kdaj se imajo v dvomljivih slučajih vprašati kurije. Najbrž predsednik deželnega zbora, kakor sedaj v državnem zboru predsednik odločuje, če je treba za kako stvar dvetretjinske večine. Predsedoval bi pa najbrž vselej kak Nemeč, ki bi že znal tako stvari zasukavati, da bi bili le mi Slovani na škodi.

Iz povedanega je jasno, da mi Slovenci ne moremo biti za tak federalizem, naj se nam še tako priporoča in vsiljuje bodi si od te ali od one strani. Ž njim bi se mogli sprijazniti jedino, če bi se pridružila nam tudi Dalmacija. V tem slučaju bi bilo v tej skupini 1,477.254 Nemcev in Italijanov, ter 1,822.278 Slovanov. Slovani imeli bi kacic 345 tisoč večine. Ta bi bilo tolika, da bi morda odvagala večjo premožnost in kulturo Nemcev. Pri neugodnih razmerah bi pa še v tem slučaju utegnili Nemci in Italijani zapovedovati v tej večini. Nemško-italijansko gospodstvo bi pa vsaj ne bilo stalno. Gotovo pa ni, da bi Dalmacija hotela se pridružiti tej deželni skupini, v kateri bi bili Slovenci. Dalmatinci teže v Zagreb in trdijo, da po zgodovinskem pravu pripadajo Hrvatski. Hrvatski ban se že sedaj imenuje ban Hrvatske, Slavonije in Dalmacije. Po tem takem je Dalmacija v teoriji del Hrvatske. Ko bi se hotela spraviti v kako drugo novo skupino, utegnili bi celo Hrvatje ugovarjati. Najbrž se pa pri osnovi naše države osoda Dalmacije reši po volji Dalmatincev.

Če se pa ne posreči dobiti Dalmacije za tako skupino, pa kakor je iz povedanega vidno, Slovenci ne moremo in ne smemo privoliti v deželno avtonomijo. Jedino narodna avtonomija nam more ugajati. Če pa Zjedinjene Slovenije ne moremo doseči, je pa najbolje, če se zadovoljujemo s sedanjo vredbo, ker vsaka drugačna vredba države bi bila za nas še neugodnejša. Pred vsem deljmo na to, da se izvrši ustava, kajti v okviru sedanje ustave se bode naš narod gotovo lažje razvijal, nego bi se pa pod federalizmom, ako pridemo v kako nam neugodno deželno skupino.

Veseli pa nas, da južno-štajarski list priporoča, da bi to vprašanje bolje proučavali. To bode vsekako dobro, da bomo vedli pravo ukreniti, ko bi prevredba naše države zares prišla na dnevni red in sploh, da bomo vedeli kako stališče je nam zavzeti proti češkemu državnemu pravu in podobnim vprašanjem. Samo če bomo to vprašanje vsestranski proučili, le potem ne bomo privolili v kaj, kar bi bilo nam v škodo.

Tudi „Slovenec“ je ponatisnil odstavek „Südsteierische Post“, ki je bil naperjen proti nam. Ker ta list zadnji čas porabi vsako priliko, da udari proti nam, bi si lahko mislili, da je ponatisnil ta odstavek jedino zaradi tega, ker je mislil, da je s tem nam jedno priložil. Pa bodi temu kakor koli. „Südsteierische Post“ je s svojim pisanjem ravno tako malo podrgnila „Slovenca“, če tudi ga naravnost ni imenovala. Ni tako dolgo tega, ko je „Slovenec“ pobijajoč „Slovenski Narod“ pisal prav odločno proti deželni avtonomiji. Da je dosleden, bil bi moral tudi „Südsteierische Post“ dati primeren odgovor. Tako si pa moramo misliti, da „Slovenca“ za tako važno vprašanje ni nič, in mu je dobro le za krepelce, če je treba udariti po nas ali pa po kakem drugem, njemu nevšečnem slovenskem listu in da mu pri tem ne pride prav nič na doslednost, če tudi se rad ponaša s svojo doslednostjo.

Češko šolsko društvo.

Osrednja Matica šolska je dopolnila 12. leto. Ves ta čas je stala na braniku domovine. Marljivo delujoč je obranila velik kos češke zemlje, katerega je že goltal nemški Moloh. „Narodi ne ugasnejo, dokler živi jezik!“ Za ohranjenje narodnega jezika je skrbela Matica v obmejnih, na polu ponemčenih krajih, tam, kjer mu najhujše grozi poguba. Ustanavljala je šole v takih občinah, kjer je dovolj za šolo godnih čeških otrok, pa jim nemška večina ni privoščila čeških šol. Šolska postava zagotavlja tudi manjšinam narodne šole; tisti pa, ki bi morali paziti na to, da se izpolnujejo postave, pravijo, da morajo stariši sami dokazati, da njih otroci res potrebujejo šole; dokazati morajo, da imajo res toliko otrok, da bi napolnili šolo; še več, dokazati morajo, da so jih toliko imeli že 5 let poprej, predno se zahtevali šolo. Zato pa je treba celo vrsto komisijonov in na teh komisijonih morali

so čuti stariši toliko groženj, da se moramo čuditi, da so ostali stanovitni. Tako se je izmed 49 ljudskih šol matičnih izpremenilo 15 v javne občinske ljudske šole; izmed 2 gimnazij sprejela je država jedno (v Ogerskem Gradišči) v svojo skrb; 3 češke ljudske šole pa so nastale, ne da bi jih bila osnovala Matica, dovolj je bila njena inicijativa. Osrednja Matica šolska je torej dala doslej češkemu narodu 49 ljudskih šol v takih občinah, kjer bi sicer nikdar ne bilo češke šole. Krasen sad!

Ta vspeh peče nasprotnike tem huje, čim jasneje jim stopa pred oči žalostna istina, da se je njihovemu bojevitemu Šulferajnu posrečilo podržaviti samo 4 šole — očitni dokaz, da ima Matica opravičeno nravno podlogo, nikakor pa ne Šulferajn in da vladni krogi torej po krivici mečejo v jeden koš Matico in Šulferajn. Razložek med obema je ta, da je Matica ustanovljena za češke otroke, katerim hoče ohraniti češko narodnost, nemški Šulferajn pa ni namenjen nemškim otrokom, ampak tistim češkim in slovenskim otročičem, ki naj bi se odtujili svoji slovanski narodnosti. Te resnice ni moči tajiti. Tega se je osvedočil na svoja ušesa lani knezoškof dr. Bauer. Tega se prepričate, ako poslušate šolarje gredoče iz šulferajnske šole. Kako govore? Oni govore svoj materni slovanski jezik. Šulferajn je ropar tuje narodnosti, češko šolsko društvo pa se drži gesla: Svoje brani, zapuščene hrani, tuje pusti!

Matične šole obiskuje primeroma po 8000 dijakov na leto. Teh 12 let, odkar obstoji, osnovala je Osrednja Matica češka 42 otroških vrtcev, 49 ljudskih šol in dve gimnaziji. Občine in druge korporacije so prevzele med tem 7 otroških vrtcev, nehal je jeden. Koliko ljudskih šol se je prelevilo v občinske, smo že omenili; zrušila se je samo jedna.

Konec l. 1892. je vzdržavala Matica 1 višjo gimnazijo v 10 oddelkih s 300 dijaki (v Opavi), 36 ljudskih šol z 78 razredi in 4260 dijaki, 35 otroških vrtcev v 44 oddelkih z 2646 otročiči. Gimnazijski razred šteje torej primeroma po 30 dijakov, razred ljudskih šol po 54 učencev, in oddelek otroškega vrtca po 63 otrok. — V Liberci, Mostu in Trutnovu, kjer so se matične šole izpremenile v mestne, vzdržuje Matica i nadalje zmanjšane zasebne šole, dokler se popolnoma ne zadosti zakonu.

L. 1891. je izdala Matica za svoje šole 150.354 gld. — ogromna svota, kakoršno zmore le požrtvovalnost češkega naroda. Ni je prilike niti v javnem, niti v zasebnem življenji, ko bi ne zbirali za Matico in njene šole. Društva in posamezniki mesta in kmetske občine tekmujejo, kdo bode več pripomogel za ohranjenje svoje narodnosti. O sv. Večeslavu (28. septembra) nabirajo vsako leto svetovaclavski dar. Na tisoče žrtvuje tedaj češki narod za brambo jezika, v katerem so nekdanj ukazovali češki kralji s posvečenega Višegrada in s sijajnih Hradčan. Ne mine leto, da bi si ne izmislili novega vira svoji ljubljeni Matici. Njej v korist so uvedli letos med drugim svinčnike z znakom matičnim; izdeluje jih češka tovarna Přihoda in Latzman v Budejovicah.

Rodoljubni župnik v Štablovicah g. Jožef Pucek iznenadil je Matico z veledušnim darom 1000 gld. v državni obveznici, katere je namenil za dijaško ustanovo na matičnem gimnaziji v Opavi. Tako podpirajo češki duhovniki svoje narodno šolsko društvo!

Politični pregled.

Nova večina. — Pogajanja o novi večini se pridno nadaljujejo. Levičarji hočejo, da bi se v program nove večine vsprejela tudi določba, da se mora nadaljevati češka sprava. Proti tej zahtevi se je izrekel grof Hohenwart. Če bi se to vsprejelo v vladni program, potem v novo večino ne morejo vstopiti češki veleposestniki, kateri so v češkem deželnem zboru se izrekli proti nadaljevanju češkonemške sprave. Hohenwartov klub bi se moral razbiti, ali pa ostati ves zunaj nove večine. Hohenwartove ugovore je podpiral tudi finančni minister Steinbach. Pravosodni minister grof Schönborn je pa posredoval. Pregovarjal je liberalce, da naj odstopijo od svoje zahteve. Njemu se ne zdi potrebno vsprejemati te določbe v program, ker se nadaljuje delo za razdelitev okrajev. Komisija pri nadsodišči v Pragi marljivo deluje. S temi obljubami pa liberalci niso bili posebno zadovoljni. Radi bi vedeli, če bode vlada tudi proti volji češkega deželnega zbora razdeljevala okraje ali pa ne. V deželnem zboru se za dotične vladne predloge itak ne bode dobilo večine. Grof Schönborn se pa o tem neče nič jasno izreči. Izgovarja se, da je prezgodaj o tem govoriti, dokler se deželni zbor ni pečal z dotičnimi predlogami.

Volitve v Liberci. — Pri volitvah v mestni zbor v Liberci zmagali so zopet nemški nacijonanci. Nemški liberalci zmagali so samo v jednom razredu. Vlada z razpustom mestnega zastopa ni dosegla svojega namena. Voljen bode zopet kak prusoljub za župana. Pomenljivo za razmere na nemškem Češkem je pač to, da so v drugem volilnem razredu, v katerem volijo uradniki, zmagali tudi nemški nacijonanci. Govori se, da vlada ne bode priporočila novega župana v potrjenje, ako bodo izvolili kakega nemškega nacijonalca. Nam se to ne zdi verjetno. Druga posebnost je, da je vodstvo nemške stranke v Pragi priporočalo Liberčanom, da naj volijo nemške nacijonalce. Nemška narodna stranka je zapretila vodjam liberalne stranke v Pragi, da jih v deželnem zboru ne bode podpirala, ako bodo v Liberci delali proti njej. Tega strašenja so se pa liberalci zbal, dobro vedoč, da sami v deželnem zboru dosti ne opravijo. — V Iglavi ob meji češke in moravske dežele so pa ob novem letu napravili policiji pokrivala, kakeršno nosijo pruski vojaki. Najbrž je tamošnji mestni zastop s tem hotel pokazati svoje avstrijsko domoljubje.

Rusija in Francija. — Vkljub francoski panamski aferi, ki vznemirja ves svet, se odnošaji mej Rusijo in Francijo niso dosti slabšali. Ruski listi odločno protestujejo proti trditvam angleških listov, po katerih bi bila Rusija izgubila vsled panamske afere vse zaupanje v Francijo. V vsaki družini nahajajo se slabi elementi, vsled tega se pa ne more še sklepati na spačenost vsega rodu. Odkritost, s katero se zasleduje v Franciji sleparija pri panamski aferi, je ravno dokaz, kako globoko je v francoskem narodu vkoreninjen čut pravice in časti. Ves narod je razburjen in zahteva jasnosti glede sleparij. Vlada naj gleda, da sleparje odstrani in poštenjakom izroči državno krmilo. Ako pa panamsko afero izkoriščajo nekateri republikanski sovražniki, to je po vsem jasno. Republika je edina vladina oblika, ki je v stanu vladati na francoskem. Socijalistov in anarhistov bi tudi monarhistična vlada ne iztrebila. Tako ruski listi o francoskih dogodkih. — Pa tudi Francija strogo gleda na to, da se ne zameri Rusiji. Neki v Parizu bivajoči časnikar je v nekem francoskem listu obdolžil ruskega veleposlanika Mohrenheima, da je ta tudi so-